

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ПСИХОЛОГІЯ ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ

Методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 053 «Психологія»

Черкаси
2024

УДК 159.98:331

ББК 88.4

Ф 77

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри СГД
(протокол № 2 від «3» серпня 2024 року).

Кришталь А.О.

Психологія віктимної поведінки: методичні рекомендації до виконання індивідуальних завдань для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія»). Черкаси : ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2024. 36 с.

У навчально-методичному посібнику викладені рекомендації та навчально-методичні матеріали, необхідні виконання самостійних завдань з дисципліни «Психологія віктимної поведінки», загальні положення щодо організації індивідуальної роботи, висвітлено процедуру та критерії оцінювання, програму (тематику) навчальної дисципліни; питання, що виносяться на залік, термінологічний словник.

УДК 159.98:331

ББК 88.4

© ЧПБ імені Героїв Чорнобиля
НУЦЗ України, 2024

ЗМІСТ

Зміст.....	3
Розділ 1. Загальні положення щодо організації індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти	4
Розділ 2. Основні форми індивідуальної роботи.....	6
Розділ 3. Критерії оцінювання індивідуальної роботи.....	13
Розділ 4. Тематика навчальної дисципліни	15
Розділ 5. Перелік питань та завдання, що передбачені до індивідуального виконання	23
Термінологічний словник	30
Розділ 6. Література.....	33
Додатки.....	38

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Курс на євроінтеграцію, зокрема – у системі вищої освіти, призвів до реорганізації дещо застарілої системи вищої освіти. Детальний аналіз співвідношення годин, відведених на аудиторну і самостійну роботи здобувачів освіти, виявив необхідність підвищення обсягу годин на самостійну роботу та виконання індивідуальних завдань. У зв'язку з цим одне з основних завдань освітнього процесу сьогодні – навчити здобувачів працювати самостійно. Виконання індивідуальних завдань допомагає здобувачам поетапно включитися в навчальну, а згодом у наукову роботу, що сприяє формуванню відповідальності, самоорганізованості, креативності, ініціативності тощо.

Одними із ключових завдань науково-педагогічних працівників вбачаємо розвинути здатності і потреби здобувачів вищої освіти до самостійної творчості, систематичної роботи з навчальною та науковою літературою, прагнення до активної участі в науково-дослідній діяльності.

Організація освітнього процесу у Черкаському інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ здійснюється в очному і дистанційному режимах, або за змішаною формою, що поєднує очний і дистанційний режими.

Індивідуальне навчальне заняття – заняття, яке проводиться з окремими здобувачами вищої освіти з метою підвищення рівня їх підготовки. Індивідуальні навчальні заняття проводяться з урахуванням індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти і можуть охоплювати частину або повний обсяг навчального матеріалу з однієї або декількох навчальних дисциплін, а в окремих випадках – повний обсяг навчального матеріалу для відповідного освітнього рівня. Форма проведення та зміст індивідуальних навчальних занять визначаються викладачем з урахуванням індивідуальних навчальних потреб здобувачів. Час, відведений для проведення індивідуальних занять, може також використовуватися для проведення контрольних заходів.

Індивідуальне завдання – завершена теоретична або практична індивідуальна навчальна робота в межах програми окремої дисципліни або освітньої програми в цілому, що виконується здобувачем вищої освіти на основі знань, умінь і навичок, набутих у процесі навчання. Індивідуальні завдання можуть виконуватись у формі обов'язкових домашніх завдань

(розрахункових, графічних, розрахунково-графічних робіт тощо), курсових, науково-дослідних робіт (проектів) та кваліфікаційних робіт (проектів). Тематика індивідуальних завдань повинна обов'язково забезпечуватися попередньо підготовленими методичними рекомендаціями (вказівками, інструкціями тощо) щодо їх виконання, а матеріали завдань повинні мати набір варіантів, зокрема різної складності. Індивідуальні завдання виконуються здобувачами самостійно з консультуванням викладачем (під керівництвом викладача).

Універсальним засобом інтеграції навчальної та наукової діяльності ЗВО є індивідуальні навчально-дослідні та науково-дослідні завдання (ІНДЗ).

Індивідуальні навчально-дослідні (ІНДЗ) та науково-дослідні завдання (ІНкДЗ) – це завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми дисципліни, що виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять, охоплює змістовий модуль, декілька тем або зміст навчальної дисципліни в цілому.

Види ІНДЗ: реферати (есе) з теми (модуля) або вузької проблематики; проекти; фольклорні, графічні, курсові роботи; розрахункові або практичні (ситуативні) задачі різного рівня з теми (модуля) (розв'язування та складання); функціональні моделі явищ, процесів, конструкцій тощо; комплексний опис будови, властивостей, функцій, явищ, об'єктів, конструкцій тощо; анотації додаткової оригінальної літератури з проблеми, бібліографічний опис, історичні розвідки; дослідно-пошукова, експериментальна робота; розроблення навчальних та діагностичних тестових завдань із шкільних навчальних предметів, тематичних та поурочних планів шкільних предметів, інноваційних конспектів уроків тощо.

ІНДЗ із залікових навчальних дисциплін не рекомендується. Виконання ІНДЗ за своєю сутністю є самостійною творчою роботою студента чи аспіранта, що виконується під час індивідуальних занять, позааудиторної роботи в довільних формах (в тому числі в домашніх умовах), під час практик (на підприємствах, освітніх установах) і, як правило, потребує періодичних консультацій викладача. ІНвДЗ і ІНкДЗ з окремих дисциплін є формою залучення ЗВО до інноваційної (дослідницько-пошукової) діяльності за фахом або пізнавально-наукової діяльності в рамках вивчення фундаментальних екзаменаційних дисциплін.

Як правило, індивідуальні навчально-дослідні завдання рекомендуються для ЗВО, що здобувають освітній ступінь «Бакалавр. Індивідуальне навчально-

дослідне завдання є видом індивідуальної самостійної роботи пошукового характеру з повторення відомих дослідницьких робіт і отримання та підтвердження відомих навчальних і наукових результатів, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни. Індивідуальне науково-дослідне завдання є видом індивідуальної самостійної роботи ЗВО, спрямованої на створення науково значимого результату, придатного для використання в процесі вивчення програмного та позапрограмного (в межах наукових інтересів здобувача вищої освіти) матеріалу навчальної дисципліни або наукового проекту.

За результатами виконання ІНДЗ виставляється оцінка, яка за статусом у системі ЄКТС як правило рівна модульній оцінці.

До індивідуальної роботи зараховують творчі й індивідуальні навчально-дослідні завдання:

- ✓ виконання навчальних проектів;
- ✓ дослідження практичних ситуацій;
- ✓ підготовка реферативних матеріалів на актуальні теми з елементами наукового дослідження та його презентація; власних досліджень до олімпіад, конференцій;
- ✓ написання есе;
- ✓ складання і аналіз кейсів;
- ✓ анотація опрацьованої додаткової літератури;
- ✓ розробка і розв'язування тестових завдань;
- ✓ порівняльна характеристика вивчених понять, явищ, процесів тощо;
- ✓ підготовка творчих завдань, наукових статей, розробка планів різноманітних заходів що стосуються формування академічної культури тощо;
- ✓ виконання в індивідуальному порядку вправ різного рівня складності;
- ✓ анотація опрацьованих наукових джерел з елементами науково-дослідної роботи;
- ✓ пошук у комп'ютерних мережах додаткового навчального матеріалу до запропонованих викладачем тем;
- ✓ анотації до відеофільмів, переглянутих у відео-лабораторіях; аналіз нормативно-правових документів підручників;
- ✓ збір інформації та ознайомлення із зарубіжним досвідом, що стосується певної навчальної проблеми.

Одним із основних індивідуальних завдань з дисципліни «Психологія

віктимної поведінки» є підготовка тез доповіді та наукової статті, що мають на меті закріплення, поглиблення й узагальнення знань і вмінь з дисципліни та застосування їх у комплексному вирішенні конкретного фахового чи дослідницько-пошукового завдання.

Основні організаційні вимоги до виконання індивідуальної роботи здобувачів:

- виконувана індивідуальна робота повинна спрямовуватись на досягнення основних навчально-виховних завдань;
- індивідуальне навчання має бути систематичним і систематизованим у контексті навчальних занять;
- індивідуальне навчання повинне бути доступним і можливим.

На лекційних, семінарських, практичних заняттях та індивідуальних консультаціях формулюються індивідуальні завдання, проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Контроль та корекція результатів індивідуальної роботи здійснюються:

- під час лекцій – контроль знань та умінь, засвоєних у розрізі споріднених курсів;
- під час семінарських та практичних занять – перевірка рівня підготовленості до заняття, перевірка лекційних матеріалів та зошитів самостійної роботи;
- під час модульного контролю, основна мета якого полягає у підвищенні якості освіти за рахунок створення умов для системної планомірної роботи здобувачів протягом усього семестру і надання можливості вивчення матеріалу навчальної дисципліни окремими частинами.

Виконані здобувачами вищої освіти матеріали індивідуальних завдань підлягають перевірці на дотримання академічної доброчесності за допомогою сертифікованої антиплагіатної програми. Порядок перевірки регламентується Кодексом академічної доброчесності НУЦЗУ та Положенням про Комісію академічної доброчесності Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України та іншими документами, що регламентують навчально-виховний процес у ЗВО.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ФОРМИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Конспектування додатково опрацьованих наукових джерел

Конспектування опрацьованих наукових джерел дає змогу зафіксувати основні поняття і положення, а отже відтворити їх, наприклад, при написанні реферату або підготовці до іспиту. Конспект треба складати як огляд, що містить основні положення лекції без подробиць і другорядних деталей. Конспект носить індивідуалізований характер: він розрахований на самого автора і тому може виявитися малозрозумілим для інших.

Для того, щоб здійснювати цей вид роботи, у кожному конкретному випадку необхідно грамотно вирішити наступні завдання:

- зорієнтуватися у загальній композиції лекції (уміти визначити основні положення);
- побачити логіко-значеннєву канву повідомлення, зрозуміти систему викладу інформації в цілому, а також розвитку кожної окремої думки;
- виявити «ключові» думки, тобто основні значеннєві віхи, на які «нанизаний» зміст;
- визначити інформацію, що деталізує основні положення;
- лаконічно сформулювати основну інформацію, не переносити її у конспект цілком і дослівно.

Будь-який навчальний текст містить основну і допоміжну інформацію. Основна інформація має найбільш істотне значення для розкриття змісту теми або питання. До неї належать: визначення наукових понять, формулювання законів, теоретичних принципів тощо. Призначення допоміжної інформації – допомогти здобувачу краще засвоїти матеріал.

Зміст конспектування – переробка основної інформації з метою її узагальнення і скорочення. Узагальнити – означає представити її у більш загальній, схематичній формі: визначень, висновків, окремих заголовків, викладу основних результатів тощо. Основна інформація на лекції записується як можна повніше і становить опорний конспект. Допоміжна, як правило, опускається за винятком, якщо студенту не повністю зрозумілі основні положення.

Основними вимогами до конспекту є наочність записів і таке їх розташування, що давало б можливість усвідомити логічні зв'язки й ієрархію понять. Обсяг рукописного конспекту має становити одну четверту лекційних матеріалів, повно відображати їх зміст. Конспект

містить: лекційну тему, план лекції, бібліографічні джерела, власне конспект матеріалу. Бажано виокремлення основних положень і визначень.

При написанні конспекту сторінки зошита поділяють навпіл вертикальною рисою. В лівій частині сторінки пишуть конспект лекції, а в правій – письмово фіксується інформація з додаткових джерел у вигляді стислого викладення основного змісту якого-небудь тексту. Результат конспектування – запис, що дає змогу негайно або через деякий термін з потрібною повнотою відновити отриману інформацію.

Додаткова інформація може бути надана у вигляді тез – коротко сформульованих основних думок, положення досліджуваного матеріалу. Тези лаконічно виражають суть прочитаного, дають можливість розкрити зміст. Під час формулювання тез корисно виписати сторінки тексту, що найбільш чітко відображають основну думку автора.

Рационально використовувати різні способи конспектування для запису того самого матеріалу. Такий спосіб отримав назву «комбінованого конспекту». При цьому використовуються кілька або всі способи. Саме «комбінований конспект» є ознакою високого рівня підготовки студента.

Форма звітності – рукописний конспект лекційних матеріалів.

Повторення матеріалу з курсу

Повторення – процес відновлення в пам'яті раніше отриманих знань на новому, більш високому рівні. Важливою формою повторення є систематизація знань студентів, яка проводиться після вивчення тем і розділів курсу, при цьому матеріал повторюється на вищому рівні, під новим кутом зору.

Мета повторення матеріалу:

- запобігання прогалинам у знаннях здобувачів;
- активізація знань, необхідних для вивчення нового матеріалу;
- розвиток пам'яті і мислення;
- формування узагальнених знань;
- встановлення співвідношення між подібними поняттями, поглиблене вивчення положень, понять із споріднених навчальних курсів;

Застосовуються такі форми повторення:

- робота з конспектом лекцій і матеріалами відповідної теми підручника;
- робота над навчальною або науковою літературою;
- розв'язування комбінованих завдань, тестів (кількісних і якісних).

Реферат

Одним з видів індивідуальної роботи студентів є підготовка реферату. Метою підготовки реферату є набуття навичок самостійної роботи з літературними джерелами, критичного аналізу прочитаного матеріалу, формулювання висновків.

Обов'язковими вимогами до реферату є наявність: плану (4–5 питань), вступу, основної частини, висновків, ілюстрацій у формі таблиць, графіків, схем, списку використаної літератури з посиланнями у тексті (не менше 5 джерел), оформлення згідно з чинними стандартами.

Тема реферату вибирається студентом самостійно із запропонованої тематики. За умови узгодження із викладачем можливе самостійне формулювання теми реферату.

Реферат – письмова робота обсягом 10–18 друкованих сторінок, яку здобувач виконує впродовж терміну від одного тижня до місяця. Реферат – це короткий, точний виклад сутності питання, теми на основі одного або кількох посібників, монографій чи інших першоджерел. Реферат містить основні фактичні дані і висновки з розглянутого питання. Крім стислого викладу вивченої літератури, він вимагає від здобувача аргументованого власного погляду з цього питання. Тему реферату може запропонувати викладач або сам здобувач, але за узгодженням з викладачем.

Реферат має містити аргументи, міркування, порівняння. Матеріал подається не стільки в розвитку, скільки у формі констатації або опису. Зміст літературних джерел викладається об'єктивно. Якщо в первинному документі головна думка сформульована недостатньо чітко, у рефераті вона повинна бути конкретизована і виділена. Функції реферату: інформативна (ознайомлювальна); пошукова; довідкова; сигнальна; індикативна; комунікативна.

Структура реферату. Титульна сторінка заповнюється за єдиною формою. За нею на окремій сторінці друкується зміст, в якому зазначені назви всіх розділів (пунктів плану) реферату і номери сторінок, що вказують початок цих розділів. Після змісту йде вступ, обсягом 1–2 сторінки. Основна частина реферату складається з розділів і містить осмислений і логічний виклад основних положень і ідей, презентованих у літературі. У тексті обов'язкові посилання на першоджерела. Якщо цитується або використовується неординарна думка, ідея, висновок,

наводяться фактичний матеріал, таблиці, схеми, ілюстрації, обов'язкове посилання на автора цього матеріалу.

Висновок містить підсумки основної частини, де зазначається, як виконані завдання і досягнуті цілі, сформульовані у вступі.

У списку літератури вказується реально використана для реферату література. Список складається відповідно до правил бібліографічного опису.

Етапи роботи над рефератом можна умовно поділити на три. Перший починається з пошуку джерел. На цьому етапі необхідно згадати, як працювати з енциклопедіями й енциклопедичними словниками, із систематичними й алфавітними каталогами бібліотек, як оформляти список літератури.

Залежно від результатів ознайомлювального читання вибирається подальший спосіб роботи з джерелом. Якщо для розв'язання поставлених питань потрібне вивчення деяких фрагментів тексту, використовується метод вибіркового читання. Обрані фрагменти або весь текст (якщо він цілком стосується теми) вимагають вдумливого, неквапливого читання з проробленням матеріалу. Таке читання припускає виділення: 1) головного в тексті; 2) основних аргументів; 3) висновків. Особливу увагу варто звернути на аргументацію.

Необхідно також проаналізувати, які з тверджень автора носять проблематичний, гіпотетичний характер і визначити нерозв'язані питання. Підготовчий етап роботи завершується підготовкою конспектів, що фіксують основні тези й аргументи. Написання реферату передбачає розкриття теми.

Всі тексти поділяються на тексти-констатації і тексти-міркування. Текст-констатація містить результати ознайомлення з предметом і фіксує сталі і безсумнівні судження. У текстах-міркуваннях одні думки впливають з інших, деякі ставляться під сумнів, дається оцінка, висувуються різні припущення.

Виклад матеріалу в тексті підкоряється визначеному плану – розумовій схемі, що дозволяє контролювати порядок розташування частин тексту.

Висновок містить короткий і стислий виклад отриманих результатів, що є відповіддю на головне питання реферату.

Словник визначень

Словник визначень спрямований на розширення знань лекційного матеріалу та формування навичок тлумачення понять предметної галузі.

Завдання роботи: написання визначень основних понять, використаних у лекційних матеріалах. Форма звітності: список визначень понять.

Визначення можна формулювати самостійно або брати зі словників і енциклопедій, або скористатися готовим глосарієм, запропонованим викладачем.

Словник визначень подавати у рукописному вигляді.

Підготовка огляду певної наукової проблеми/аналізу ситуації

Цільове призначення:

- інформаційне забезпечення навчально-наукових цільових завдань;
- оцінювання найважливіших досягнень і тенденцій розвитку в основних галузях науки і практики;
- характеристика розвитку окремих напрямів наукового знання.

Основу кожного огляду становлять вступна, аналітична частини і висновки, після чого за необхідності можуть бути подані рекомендації.

У вступі обґрунтовується доцільність огляду; характеризується його тема і коло розглянутих питань; зазначається цільове призначення; визначається хронологічний період, охоплюваний оглядом; обґрунтовується вибір і дається характеристика використаних джерел (за видами документів, їхнім змістом, повнотою охоплення тощо); пояснюються підходи до аналізу і синтезу інформації; іноді привертається увага на композиційні, стилістичні і термінологічні особливості.

В основній частині огляду – аналітичній – міститься матеріал, що комплексно у взаємозв'язку і єдності характеризує досягнутий рівень, основні тенденції, напрями і перспективи розвитку предмета огляду. Коло питань, їх зміст визначається предметом огляду, зокрема, аналізуються погляди учених, тенденції розвитку нових наукових напрямів. Зміст огляду, його висновки і рекомендації повинні служити обґрунтуванню цілей, викладених у вступі.

Висновок повинен стисло відображати всі етапи розв'язання поставленої мети. У ньому наводяться кількісні і якісні оцінювання результатів, зазначаються переваги методів вирішення завдань.

Список використаної літератури складається з переліку літературних джерел, що були використані при роботі і на які маються посилання в тексті.

Підготовка доповіді

Підготовка доповіді розширює пізнавальні інтереси, привчає практично мислити. До підготовки доповіді можуть залучатися кілька здобувачів, між якими розподіляються окремі питання.

Перший крок у підготовці доповіді – окреслити мету та завдання

виступу, визначити коло питань за запропонованою темою. Другий крок – добір допоміжної інформації. Висвітлені питання треба обґрунтувати новими дослідженнями та науковими публікаціями. Отриману інформацію слід організувати в певні категорії, надати їй чіткості, визначити та сформулювати основні положення проблеми. У доповіді треба дотримуватися таких вимог:

- теоретична обґрунтованість;
- опора на фактичний матеріал;
- наведення переконливих прикладів, власне бачення проблеми.

Підготовка есе

Есе як вид письмової навчальної роботи представляє собою вид письмової самостійної роботи здобувача, а саме: як твір-міркування невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні міркування здобувача з конкретного питання, проблеми й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми.

Есе – самостійна творча робота із запропонованої викладачем теми або переліку тем для самостійного вибору здобувачами та виконується як позааудиторна робота. Есе передбачає вираження здобувачем своєї точки зору, особистої суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість нестандартного (творчого), оригінального висвітлення матеріалу. Це також вільний стиль з можливими елементами імпровізації. Характерною особливістю есе є його «адресність»: есе спрямоване на підготовленого читача. Тим самим така «адресність» дозволяє здобувачу зосередити увагу на розкритті нового змісту.

Структура есе має бути такою: титульний аркуш; вступ; основна частина; висновок. Вимоги щодо оформлення зазначених елементів аналогічні, що і для реферату.

Групові презентації

Така форма самостійної роботи дає змогу набути навичок командної роботи і кооперативного навчання. Для підготовки презентацій формуються групи здобувачів по 3–4 особи в кожній і встановлюється точний термін проведення. Як тема презентації звичайно пропонується ключова проблема семінару, що поєднує всі або основні питання навчальної теми.

Формат презентації вибирають самі члени групи. Кожен член групи виступає протягом 7–8 хв. і оцінюється незалежно від інших, але при цьому передбачається кооперативна робота як при підготовці презентації, так і при її

реалізації в аудиторії. Учасники презентації відповідальні за організацію дискусії на семінарі, де реалізується презентація. Від слухачів очікується активна участь в обговоренні питань, а також її аргументовані критичні оцінки.

Структура презентації включає: резюме основних ідей; викладення ключових положень і питань для обговорення на занятті; коротка характеристика методів підтвердження цих положень; критичний аналіз позицій, що представляються.

Наукові тези на конференцію

Тези – це коротко, точно, послідовно сформульовані ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці.

Вони містять матеріали, положення, категорії, які автор вперше вводить у науковий обіг. Обсяг тез становить, як правило, 2–3 сторінки друкованого тексту через 1– 1,5 інтервали. Можливий і інший обсяг, якщо його визначають організатори конференції або семінару, на яких автор збирається виступати з доповіддю чи повідомленням. Конкретні вимоги щодо оформлення тез наукових доповідей містяться у інформаційних матеріалах конференцій.

Наукова стаття

Наукова стаття – є одним із видів публікацій, в якій подаються проміжні або кінцеві результати, висвітлюються окремі питання з теми дослідження, фіксується науковий пріоритет автора, що робить поданий матеріал надбанням фахівців. Наукова стаття подається до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, які публікуються в окремих номерах журналів або збірниках у вигляді пам'ятки автору. Оптимальний обсяг наукової статті (0,5– 0,7 др.арк.). Рукопис статті повинен мати повну назву роботи, прізвище та ініціали автора, анотації, список використаної літератури.

Конкретні вимоги щодо оформлення наукової статті, як правило, містяться у збірниках наукових праць.

Проектна діяльність

Метод проектів – навчальна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових. Активне включення здобувачів у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти нові способи творчої діяльності.

У ході роботи над проектом здобувачі вчаться: визначати основні і поточні (проміжні) мету і завдання; шукати шляхи їх вирішення, обираючи оптимальні; здійснювати і аргументувати вибір; передбачати наслідки вибору;

діяти самостійно (без підказки); порівнювати отриманий результат з тим, що потребується; об'єктивно оцінювати процес (саму діяльність) і результат проектування.

Дослідницький проект за змістом може бути:

- монопредметним (виконується на матеріалі однієї дисципліни);
- міжпредметним (інтегрується суміжна тематика декількох навчальних предметів, наприклад екстремальної та кризової психології і психології травмуючих ситуацій);
- підсумковим, коли за результатами його виконання оцінюється засвоєння здобувачами певного навчального матеріалу;
- поточним, коли на самоосвіту і практичну діяльність виноситься із навчального курсу лише частина змісту навчання.

Найскладнішим для впровадження у освітній процес дослідницьких проектів є організація цієї діяльності, а особливо підготовчий етап.

Для роботи над проектом здобувачі самі обирають відповідну тему, робота над якою передбачає таку структурну організацію:

1. Підготовка. Визначення теми і мети проекту.

Здобувачі: обговорення, пошук інформації.

Викладач: мотивація, допомога у постановці завдань.

2. Планування: визначення джерел, засобів збору, методів аналізу, інформації, засобів представлення результатів; розробка анкети

Здобувачі: формулюють завдання і виробляють план дій.

Викладач: коректує, пропонує ідеї, висуває пропозиції.

3. Збір інформації: спостереження, робота з літературою, психодіагностика та ін.

Здобувач: збирають інформацію, проводять діагностування тощо.

Викладач: спостерігає, непрямо керує діяльністю.

4. Аналіз: аналіз інформації, формулювання висновків.

Здобувачі: аналізують інформацію.

Викладач: коректує, спостерігає, радить.

5. Подання й оцінка результатів: усний, письмовий звіт, презентація та оцінка результатів і процесу дослідження згідно встановлених критеріїв.

Викладач і здобувачі беруть участь у колективному обговоренні, оцінюють зусилля, використані можливості, творчий підхід.

Здобувачі повинні захистити свою роботу, переконати слухачів в її актуальності; показати свою компетентність не тільки в спеціальних питаннях, що стосуються проекту, але і розкрити соціальну значимість

проекту. Таким чином формується цілісне уявлення про проект, відбувається усвідомлення завершеності і важливості своєї діяльності.

У процесі оцінювання дослідницького проекту береться до уваги: завершеність, зрозумілість, інформативність, наочність проекту та його презентація.

РОЗДІЛ 3

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Оцінювання індивідуальної роботи здобувачів належить до поточного контролю знань, умінь і навичок здобувача вищої освіти.

Оцінювання індивідуальної роботи під час поточного контролю знань, вмінь та навичок є органічною частиною освітнього процесу, який здійснюється під час проведення семінарських, практичних занять, навчальної практики і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача освіти до виконання конкретної роботи.

Критеріями оцінювання індивідуальної роботи є:

- високий понятійний рівень;
- осмисленість, глибина та повнота висвітлення питання;
- логічність та послідовність;
- доведення та аналіз теорій, концепцій, вчення;
- самостійність та критичність мислення;
- впевненість в правоті своїх суджень та володіння методиками доказу;
- вміння виділяти головне;
- вміння застосовувати міжпредметну та внутрішньо предметну інтеграцію;
- вміння робити висновки, або вказувати на перспективу розвитку ідеї або проблеми;
- стилістично грамотна державна мова.

Оцінювання індивідуальної роботи здобувачів освіти, яка передбачена у тематичному плані дисципліни поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті згідно до критеріїв оцінювання.

Оцінювання тем, які виносяться лише на індивідуальну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних практик/практичних занять, здійснюється під час поточного контролю.

Виставлення балів за індивідуальну роботу під час поточного контролю обов'язково супроводжується оцінювальними судженнями. Бали додаються до

балів, які отримав здобувач під час поточного контролю, але не більше ніж кількість балів з оцінювання окремої теми заняття.

Бали нараховуються здобувачу лише за умов успішного виконання завдання з урахуванням критеріїв рейтингової оцінки (відповідність змісту виконаної роботи поставленому завданню та повнота його розкриття; відповідність оформлення завдання; захист індивідуальної роботи: змістовність та глибина доповіді, повнота та логічність відповідей на запитання під час захисту).

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є: диференційований залік

Модуль 1 (розподіл балів)										
Поточний контроль та самостійна робота							Індивідуальні завдання	Підсумкова модульна робота	Залік	Сума балів
T.1	T.2	T.3	T.4	T.5	T.6	T.7	12	T.1–7	40	100
4	4	4	4	4	4	4		20		

Під час вивчення навчальної дисципліни «Психологія віктимної поведінки» оцінювання самостійної роботи здобувачів здійснюється за шкалою від 0 до 4 балів (окрім тез доповідей і наукової статті) та залежить від якості виконаного завдання:

4 бали – отримують здобувачі, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них та зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки.

3 бали – отримують здобувачі, які в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерел, частково здійснили їхній аналіз, але не зробили узагальнюючих висновків.

2 бали – отримують здобувачі, які частково виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків.

1 бал – отримують здобувачі, які фрагментарно виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків.

0 балів – отримують здобувачі, які не виконали завдання або у роботі яких виявлено факти академічної недоброчесності.

При підготовці та опублікуванні тез доповіді чи наукової статті за проблематикою навчальної дисципліни; зайняті призового місця на Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт чи предметних олімпіадах здобувачу може додатково нараховуватися до 20 заохочувальних балів:

10 балів – отримують здобувачі, які зайняли I призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

8 балів – отримують здобувачі, які зайняли II призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

6 балів – отримують здобувачі, які зайняли III призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

4 бали – отримують здобувачі, які підготували та опублікували статтю у фаховому науковому виданні;

2 бали – отримують здобувачі, які підготували та опублікували статтю у науковому виданні;

2 бали – отримують здобувачі, які виступили з доповіддю на міжнародній науково-практичній конференції;

2 бали – отримують здобувачі, які підготували та опублікували тези доповіді на міжнародній науково-практичній конференції;

2 бали – отримують здобувачі, які підготували та опублікували тези доповіді на Всеукраїнській науково-практичній конференції;

2 бали – отримують здобувачі, які підготували та опублікували тези доповіді на міжвізівській науково-практичній конференції.

РОЗДІЛ 4

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. «ПСИХОЛОГІЯ ВІКТИМНОЇ ПОВЕДІНКИ»

Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості.

Поняття про віктимологію. Відхилення поведінки від соціальних і моральних норм. Віктимна поведінка як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А.Адлер. Е.Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А.Маслоу). Теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви. Сутність індивідуальної і групової (масової) віктимності.

Література: [Осн.: 1, 3-5, 7, 12. Дод.: 2-5, 11, 16-18].

Тема 2. Детермінанти віктимної поведінки особистості.

Поняття детермінації віктимної поведінки. Механізм індивідуальної віктимної поведінки та його елементи. Рівні (класифікація) детермінант віктимної поведінки.

Література: [Осн.: 3, 6-8, 10, 15. Дод.: 1, 6, 9-13, 16, 18].

Тема 3. Гендерно-вікові аспекти віктимної поведінки особистості.

Деадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови формування віктимної поведінки. Вікові особливості становлення особистості підлітка і їх вплив на формування віктимної поведінки. Гендерні особливості віктимної поведінки особистості та їх чинники. Психологічні особливості формування віктимної поведінки в процесі соціалізації особистості. Вплив батьківсько-дитячих стосунків на формування віктимної поведінки підлітків. Міжособистісна залежність як прояв віктимної поведінки особистості.

Література: [Осн.: 1-3, 5, 7, 10, 12. Дод.: 2, 5, 6, 11, 15-19].

Тема 4. Віктимна характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни.

Сутність поняття «жертва злочину» та його різновиди. Характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни. Рекомендації щодо психологічної допомоги (самодопомоги) особам, які стали жертвою злочину.

Література: [Осн.: 1, 2, 4, 5, 7, 11, 12, 15. Дод.: 5, 9, 11, 13, 15, 17].

Тема 5. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту.

Поняття «синдром жертви» в рамках психолого-віктимологічних знань. Сутність поняття «внутрішньо переміщена особа». Передумови виникнення синдрому жертви в умовах вимушеного переселення на території України. Соціально-психологічна характеристика життєдільності внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту. Навчена безпорадність, що впливає на формування синдрому жертви у внутрішньо переміщених осіб.

Література: [Осн.: 3-5, 7, 11. Дод.: 5, 10, 11, 14, 17].

Тема 6. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою і профілактика віктимної поведінки в умовах воєнного стану.

Принципи психологічної діагностики віктимної поведінки: системний підхід, індивідуальний підхід, принцип педагогічного оптимізму, прогностичність тощо. Стадії діагностики: попередня стадія, стадія уточнення, заключна стадія. Методи психологічної діагностики віктимної поведінки. Особливості спостереження, тестування, опитування. Зміст, функції і етапи профілактики і корекції віктимної поведінки особистості. Створення передумов попередження відхилень у поведінці шляхом пропаганду здорового образу життя, формування сприятливого соціально-психологічного клімату у мікросоціальному оточенні особистості, створення можливостей для самореалізації особистості в суспільстві тощо в умовах воєнного

стану. Основні напрями, види та принципи профілактики віктимної поведінки особистості.

Література: [Осн.: 1, 2, 3, 6, 7, 9, 13. Дод.: 2, 4, 9, 11, 15, 18].

Тема 7. Психологічні умови корекції віктимної поведінки в умовах воєнного стану.

Напрями психологічної допомоги особистості: психологічна превенція (попередження, профілактика) і психологічна інтервенція (подолання, корекція, реабілітація). Психодіагностика як допоміжний засіб надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою. Проблема соціально-психологічної реабілітації особистості з віктимною поведінкою. Особливості роботи «телефону довіри» як анонімного консультування особистості, схильної до віктимної поведінки. Форми психологічної корекції віктимної поведінки особистості. Методи психокорекції віктимної поведінки особистості.

Література: [Осн.: 1, 2, 4-6, 12, 14. Дод.: 5, 9, 11, 13, 15-19].

Підсумкова модульна робота

Залік

Розподіл дисциплін у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять

Назви змістових модулів і тем	Очна (денна) форма здобуття освіти				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота	поточний контроль
МОДУЛЬ 1 «Психологія віктимної поведінки»					
Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 2. Детермінанти віктимної поведінки особистості	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 3. Гендерно-вікові аспекти віктимної поведінки особистості	13	2	2	9	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 4. Віктимна характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни.	13	2	2	9	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 5. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту	12	2	2	8	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 6. Психологічна діагностика особистості з віктимною	13	2	2	9	опитування, письмові завдання, індивідуальна

поведінкою і профілактика віктимної поведінки в умовах воєнного стану					робота
Тема 7. Психологічні умови корекції віктимної поведінки в умовах воєнного стану	11	2	-	9	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Підсумкова модульна робота	2	-	2	-	
Залік	2		2		
Разом за модуль 1	90	14	16	60	-

Назви змістових модулів і тем	Заочна (дистанційна) форма здобуття освіти				
	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	семінари (практичні) заняття	самостійна робота	поточний контроль
МОДУЛЬ 1 «Психологія віктимної поведінки»					
Тема 1. Зміст і форми віктимної поведінки особистості	12	-	-	12	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 2. Детермінанти віктимної поведінки особистості	13	2	-	11	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 3. Гендерно-вікові аспекти віктимної поведінки особистості	12	-	-	12	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 4. Віктимна характеристика жертви злочину. Прояви віктимної поведінки під час війни.	13	-	-	13	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 5. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлікту	13	2	-	11	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 6. Психологічна діагностика особистості з віктимною поведінкою і профілактика віктимної поведінки в умовах воєнного стану	12	-	-	12	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Тема 7. Психологічні умови корекції віктимної поведінки в умовах воєнного стану	13	2	-	11	опитування, письмові завдання, індивідуальна робота
Підсумкова модульна робота	-	-	-	-	
Залік	2		2		
Разом за модуль 1	90	6	2	82	-

РОЗДІЛ 5

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ТА ЗАВДАНЬ, ЩО ПЕРЕДБАЧЕНІ ДО ІНДИВІДУАЛЬНОГО ВИКОНАННЯ

Індивідуальні завдання можуть виконуватись здобувачами як під час семінарських занять, так і під час самостійної роботи. Формами виконання індивідуальних завдань є: написання рефератів, есе, дайджесту, аналітичного огляду, аналізу практичних та проблемних ситуацій, підготовка результатів власних досліджень та ін.

Тематика індивідуальних занять, що наведена у програмі є орієнтовною. Здобувачам надається право вільного вибору теми індивідуальної роботи, що повинна відповідати таким критеріям як: актуальність та відповідність завданням навчальної дисципліни.

Детальний опис форм, вимоги до виконання та критерії оцінювання індивідуальних завдань (самостійної роботи) здобувачів викладені у методичних вказівках для самостійного вивчення дисципліни «Академічна доброчесність».

Завдання до індивідуального виконання

1. Розкрийте сутність етапів розвитку віктимної поведінки.
2. Складіть таблицю «Порівняння поняття нормальна, аномальна, девіантна та віктимна поведінка особистості».
3. Виконайте психологічний аналіз сутності понять: «віктимність», «віктимізації», «віктимна ситуація», «віктимогенний потенціал», «віктимна поведінка».
4. Підготуйте доповідь на тему «Форми прояву та етапи розвитку віктимної поведінки».
5. Наведіть приклади сприяючої та провокуючої віктимної поведінки.
6. Визначте аспекти дослідження віктимної поведінки.
7. Підготовка до дискусії «Підлітковий вік, як група ризику в контексті віктимної поведінки (труднощі перехідного періоду; граничність і невизначеність становища підлітка; суперечності, зумовлені перебудовою механізмів соціального контролю).
8. Складання блок-схеми «Особистісні розлади, які властиві віктимній поведінці підлітків».
9. Підготовка до групового обговорення. Наведіть якомога більше аргументів до тези: «Прояви віктимної поведінки особистості мають також гендерні особливості».
10. Підготовка до дискусії «Психологічні особливості формування віктимної поведінки в процесі соціалізації особистості».
11. Підготовка до дискусії «Віктимні психологічні характеристики особи».
12. Складання блок-схеми «Соціально-демографічні характеристики

- віктимності особи».
13. Підготовка до групового обговорення. Наведіть якомога більше аргументів до тези: «Прояви віктимної поведінки особистості мають гендерні особливості».
 14. Підготовка до дискусії «Суспільно-професійні характеристики: віктимогенна роль».
 15. Підготовка доповіді «Професійна діяльність і рід занять як чинник віктимності».
 16. Підготовка доповіді на тему «Психологічний портрет жертви злочину».
 17. Ознайомлення з методами психодіагностики самосвідомості з віктимною поведінкою. Методи вивчення самоставлення.
 18. Методи дослідження рівня домагань (методика визначення рівня домагань (Ф. Хоппе).
 19. Ознайомлення с проєктивними методиками, тестами та опитувальниками для дослідження психологічних особливостей осіб з віктимною поведінкою.
 20. Складання блок-схеми «Особливості поведінки і зовнішнього вигляду досліджуваного з віктимною поведінкою».
 21. Підготовка до дискусії «Схема проведення спостереження».
 22. Підготовка до дискусії «Опитувальники, проєктивні методик, соціометричні методики, як інструмент дослідження особливостей віктимної поведінки».
 23. Розробка блок-схеми «Мета і стадії психологічної діагностики віктимної поведінки особистості».
 24. Аналіз ситуації «Віктимна поведінка у власному житті».
 25. Підготовка до дискусії «Психологічна допомога особистості, схильній до віктимної поведінки, як комплекс соціально-психологічних заходів, що спрямовані на виявлення і виправлення умов, які сприяють проявам даної поведінки».

Теми до індивідуального опрацювання

1. Назвіть і охарактеризуйте норми оцінки поведінки особистості.
2. Поясніть, у чому проявляється віктимна поведінка особистості. Наведіть приклади.
3. Укажіть види девіантної поведінки та дайте їх стислий аналіз.
4. Поясніть, чому суїцид відносять до проявів девіантної поведінка особистості. Які ще прояви аутодеструктивної поведінки особистості ви можете назвати?
5. Якими є рівні прояву віктимної поведінки особистості
6. Обґрунтуйте, чому віктимну поведінку особистості можна трактувати як девіантну.

7. В чому полягає пізнавальна функція віктимології?
8. Які ви знаєте види та типи поведінки жертви?
9. Укажіть основні теоретичних підходів до пояснення феномена психологічної жертви.
10. Поясніть, у чому проявляється віктимність особистості. Наведіть приклади.
11. Які можна виокремити види віктимогенних ситуацій?
12. Як називається процес накопичення і реалізації зовні властивої особистості віктимності?
13. Проведіть психологічний аналіз віктимної диспозиції поведінки.
14. Розкрийте етапи розвитку віктимної поведінки.
15. Складіть таблицю «Порівняння поняття нормальна, аномальна, девіантна та віктимна поведінка особистості».
16. Здійсніть психологічний аналіз сутності понять: «віктимність», «віктимізації», «віктимна ситуація», «віктимогенний потенціал», «віктимна поведінка».
17. Підготуйте доповіді на тему «Форми прояву та етапи розвитку віктимної поведінки».
18. Наведіть приклади сприяючої та провокуючої віктимної поведінки.
19. Визначіть аспекти дослідження віктимної поведінки.
20. У чому полягає відхилення поведінки від соціальних і моральних норм.
21. Розкрийте значення поняття «віктимна поведінка» як наслідок компенсації почуття неповноцінності (А.Адлер. Е. Еріксон), незадоволення потреби в самоповазі (А. Маслоу).
22. Висвітліть теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви.
23. Підготуйтеся до дискусії на тему: «Підлітковий вік, як група ризику в контексті віктимної поведінки (труднощі перехідного періоду; граничність і невизначеність становища підлітка; суперечності, зумовлені перебудовою механізмів соціального контролю)».
24. Складіть блок-схеми на тему: «Особистісні розлади, які властиві віктимній поведінці підлітків».
25. Наведіть аргументи до тези: «Прояви віктимної поведінки особистості мають також гендерні особливості».
26. Охарактеризуйте психологічні особливості формування віктимної поведінки в процесі соціалізації особистості.
27. Обговоріть (у парі, у групі) типи організації особистості підлітків, внаслідок впливу батьківсько-дитячих стосунків (шизоїдний тип організації особистості, параноїдний тип особистості, нарцистичний тип організації особистості, депресивний тип, маніакальний/гіпоманіакальний (циклотимний) тип організації, обсесивно-компульсивний тип організації особистості, істеричний тип особистості).

28. Підготуйте доповідь на тему: «Емоційні, когнітивні і поведінкові особливості віктимної поведінки особистості крізь призму захисних механізмів».

29. Підготуйте доповідь на тему: «Міжособистісна залежність як про-яв віктимної поведінки особистості».

30. Назвіть основні теоретичні підходи до пояснення чинників віктимної поведінки.

31. Укажіть соціокультурні чинники віктимної поведінки особистості.

32. Які соціально-психологічні чинники зумовлюють віктимну поведінку особистості?

33. Проаналізуйте існування феноменів популярно-неадекватного батьківського відношення, сприяючих формуванню віктимної поведінки дитини.

34. Розкрийте вікові особливості психічного стану та поведінку дітей, які дозволяють припустити здійснення насильства щодо них.

35. Проаналізуйте особливості дітей, які найчастіше стають жертвами шкільного насильства.

36. Розкрийте психологічні особливості жертв зґвалтувань.

37. Укажіть основні психологічні підструктури віктимної поведінки жертв шахрайства.

38. Проаналізуйте індивідуально-психологічні особливості жінок-жертв сімейного насильства.

39. Підготуйте відповідь на питання «Основні теоретичні підходи до пояснення причин віктимної поведінки?» (психоаналітичний підход, біхевіоризм, когнітивний та гуманістичний підход).

40. Підготуйте коротке повідомлення на тему: «Групи факторів, що зумовлюють віктимну поведінку особистості»

41. Підготуйте доповідь на тему: «Чинники, які детермінують віктимну поведінку особистості».

42. Назвіть і охарактеризуйте методи діагностики девіантної поведінки.

43. Назвіть і охарактеризуйте методи діагностики віктимної поведінки.

44. Назвіть і охарактеризуйте методи психологічної діагностики змісту і проявів віктимної поведінки особистості.

45. Охарактеризуйте спостереження, як метод вивчення особливостей віктимної поведінки.

46. Підготуватися до дискусії «Психологічна допомога особистості, схильній до віктимної поведінки, як комплекс соціально-психологічних заходів, що спрямовані на виявлення і виправлення умов, які сприяють проявам даної поведінки».

47. Охарактеризуйте етапи профілактично-корекційної роботи.

48. Дайте кримінально-психологічне тлумачення поняття «жертва».

49. Назвіть соціально-демографічні характеристики особи, які впливають на її віктимність.

50. Назвіть загальні психологічні характеристики віктимності особи.

Перелік тем рефератів

1. Методи психокорекції віктимної поведінки особистості.
2. Поняття детермінації віктимної поведінки.
3. Механізм індивідуальної віктимної поведінки та його елементи.
4. Класифікація детермінант віктимної поведінки.
5. Явище детермінізму у контексті вивчення віктимності суспільства.
6. Причини процесу віктимізації особи.
7. Фактори віктимної поведінки.
8. Провокуючі та сприяючі чинники у поведінці жертви.
9. Механізм групової віктимної поведінки.
10. Специфічні взаємостосунки між потенційною жертвою та злочинцем.

Перелік завдань для підготовки до заліку

1. Поняття про віктимну поведінку. Прояви віктимної поведінки особистості.
2. Теоретичні підходи до пояснення феномена психологічної жертви.
3. Психологічний аналіз сутності понять: «віктимність», «віктимізації», «вік-тимна ситуація», «віктимогенний потенціал», «віктимна поведінка».
4. Форми прояву та етапи розвитку віктимної поведінки.
5. Прояви девіантної поведінки особистості у сфері найбільш значущих соціальних відносин.
6. Особливості природи та генези віктимності особистості в підлітковому віці.
7. Поняття детермінації віктимної поведінки.
8. Механізм індивідуальної віктимної поведінки та його елементи.
9. Рівні (класифікація) детермінант віктимної поведінки.
10. Шкільна дезадаптація, відсутність навичок взаємодії з соціумом як передумови віктимної поведінки молодшого школяра.
11. Вікові особливості становлення особистості підлітка і їх вплив на формування віктимної поведінки.
12. Гендерні особливості віктимної поведінки особистості та їх чинники.
13. Психологічні особливості формування віктимної поведінки в процесі соціалізації особистості.
14. Вплив батьківсько-дитячих стосунків на формування віктимної поведінки підлітків.
15. Емоційні, когнітивні і поведінкові особливості віктимної поведінки особистості.
16. Міжособистісна залежність як прояв віктимної поведінки особистості.
17. Гендерні стереотипи і їх вплив на прояви віктимної поведінки особистості.
18. Визначте можливі фактори, які сприяли проявам віктимної поведінки в да-ній ситуації.

19. Що сприяє формуванню віктимної поведінки особистості в процесі її соціалізації?
20. Яким чином виявляються вікові особливості прояву віктимної поведінки особистості?
21. Які вам відомі хибні аперцептивні схеми, що підтримують неадаптивні та неефективні моделі поведінки дитини?
22. Проаналізуйте несприятливі умови сімейного виховання як фактора віктимної поведінки особистості.
23. Розкрийте типи організації особистості підлітків, внаслідок впливу батьківсько-дитячих стосунків.
24. Проаналізуйте особливості віктимної поведінки підлітків.
25. Розкрийте емоційні, когнітивні і поведінкові особливості віктимної поведінки особистості.
26. Дайте аналіз міжособистісної залежності, як прояву віктимної поведінки особистості.
27. Проведіть психологічний аналіз невротичної і зрілої любові.
28. Укажіть основні симптоми подружньої залежності.
29. Які вам відомі критерії співзалежності подружніх відносин?
30. Групи факторів, що зумовлюють віктимність у поведінці особистості.
31. Соціальні фактори як несприятливі соціальні, економічні, політичні, правові умови існування суспільства.
32. Феномен «порівняльної деривації».
33. Соціальні чинники віктимної поведінки.
34. Соціально-психологічні чинники віктимної поведінки.
35. Чинники виникнення віктимної поведінки особистості.
36. Індивідуально-психологічні чинники віктимної поведінки особистості.
37. Мета і стадії психологічної діагностики віктимної поведінки особистості.
38. Принципи психологічної діагностики віктимної поведінки: системний під-хід, індивідуальний підхід, принцип педагогічного оптимізму, прогностич-ність тощо.
39. Принципи психологічної діагностики віктимної поведінки дітей.
40. Сутність поняття «жертва злочину» та його різновиди.
41. Характеристика жертви злочину.
42. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони воєнного конфлік-ту
43. Стадії діагностики: попередня стадія (виявлення зовнішніх особливостей віктимної поведінки, попереднє формулювання гіпотези щодо можливих причин віктимної поведінки), стадія уточнення (аналіз соціально-психологічних, педагогічних та індивідуально-психологічних чинників віктимної поведінки), заключна стадія (вивчення індивідуально-психологічних якостей особистості, її фізичного і психічного здоров'я з метою уточнення

причин віктимної поведінки й прогнозування тенденцій особистісного розвитку).

44. Методи психологічної діагностики віктимної поведінки. Особливості спостереження, тестування, опитування.

45. Зміст, функції і етапи профілактики і корекції віктимної поведінки особистості.

46. Основні підходи до надання психологічної допомоги особистості з віктимною поведінкою.

47. Особливості профілактики віктимної поведінки особистості дитини.

48. Форми і методи профілактики і корекції віктимної поведінки особистості.

49. Рекомендації щодо психологічної допомоги (самодопомоги) особам, які стали жертвою злочину.

50. Проблема соціально-психологічної реабілітації особистості з віктимною поведінкою.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адаптація – пристосування організму, індивідууму, колективу до умов середовища, яке змінюється, або до своїх внутрішніх змін, що призводить до підвищення ефективності їх існування і функціонування.

Адаптація працівника – сукупність процедур, метою яких є отримання потрібних трудових навичок новим працівником і налагодження дружніх ділових відносин у трудовому колективі.

Байдужість – психічний стан людини, який характеризується притупленням або цілковитою втратою інтересу до інших людей і середовища.

Віктимна поведінка людини – це процес, який складається не тільки з дій, що змінюють зовнішній стан, але й включають у себе психологічні явища та процеси, що призводять до них, а також визначають механізм протиправного вчинку.

Групова віктимність – специфічна колективна схильність окремих категорій населення, що мають спільні демографічні, соціальні, психологічні, професійні, культурологічні ознаки за певних обставин порівняно частіше наражатися на небезпеку заподіяння злочинної шкоди.

Деадаптація – це небажання визнавати або невміння виконувати вимоги соціального середовища, а також реалізувати свою індивідуальність у конкретних соціальних умовах.

Детермінізм – це найбільш загальна категорія, що характеризує виникнення явищ, що досліджуємо в природі та суспільстві.

Емоційність – суб'єктивна чуттєва реакція людини на різні зовнішні та внутрішні подразники, яка відбувається у формі переживання ситуації, її значимості та змісту.

Ефект – результат, порядок певних дій.

Здатність – властивість (природжена або набута), що дозволяє особі виконувати які-небудь розумові або фізичні дії.

Здібності – сукупність рис, необхідних для успішного виконання конкретного виду діяльності, схильності до нього, що дозволяють домогтися певного результату.

Ідеал – взірець досконалості, образ бажаного стану, до досягнення якого тяжіє людина.

Індивідуальність – сукупність особливостей, що відрізняють одну людину від іншої.

Індивідуальна віктимність – це набута у процесі життя і діяльності властивість особистості.

Інтелект – розумова здатність людини, її розумове начало.

Інтерес – емоційно забарвлене ставлення до навколишньої дійсності, спрямованість людини на певний об'єкт чи певну діяльність, спричинену позитивним ставленням до чогось, когось.

Квазі-віктимною є така поведінка, що не виходить за межі загальноприйнятих норм моралі, правил безпеки і не мотивує людей на неправомірні дії.

Комплекс неповноцінності – постійне глибоке переживання власної нездатності.

Конформізм – прийняття готових стандартів у поведінці, визнання наявних порядків, норм, правил.

Конфлікт – відсутність згоди між двома або кількома сторонами, що можуть бути конкретними особами або групами працівників, а також внутрішній дискомфорт однієї людини.

Масова віктимність – явище, зумовлене рівнем фактичної злочинності в державі та інтенсивністю її поширення у різних сферах суспільного життя, криміналізацією нових суспільно-небезпечних діянь, значною часткою латентних злочинів і жертв, права яких залишилися невідновленими у законному порядку, загальним станом безпеки людини, захищеності її прав у державі.

Мотив – внутрішня спонукальна сила, яка примушує людину щось робити або поводити себе певним чином (орієнтація, настанови, бажання, інстинкти, імпульси).

Мотиватори – чинники, які здатні надати людині задоволення від виконуваної діяльності шляхом задоволення природної фізіологічної потреби, психологічного зростання і прагнення до підвищення своєї компетентності.

Мотивація – управлінська функція, що використовує мотиви поведінки людини для найбільш успішного і ефективного її функціонування в організації.

Норма – це явище групової свідомості у вигляді розділених групою уявлень із вимогами членів групи до загальної поведінки із врахуванням їх соціальних ролей, які створюють оптимальні умови побуту, з якими ці норми взаємодіють, і відтворюючи формують його.

Особистісний елемент віктимності – це сукупність фізіологічних, психологічних та соціальних ознак і особливостей, які підвищують її уразливість перед злочинними посяганнями та мотивують цілеспрямований вибір злочинця саме цієї людини кандидатом у жертви.

Поведінка – сукупність дій та вчинків індивіда, спосіб життя.

Поведінка девіантна (лат. *deviatio* – відхилення) – дії людини (девіанта), які порушують офіційно встановлені в суспільстві чи неофіційні в певній соціальній групі моральні та правові норми, що призводять до її покарання, ізоляції, виправлення або лікування.

Потреби – необхідність чого-небудь для підтримання життєдіяльності організму, людини, соціальної групи, суспільства загалом.

Психіка – властивість високоорганізованої матерії, яка є особливою формою відображення дійсності.

Соціалізація – діяльність, вироблена організацією для об'єднання організаційних і особистісних цілей.

Соціограма – графічне зображення зв'язків усередині соціальної групи на основі виявлених її членами симпатій (антипатій), позитивних (негативних) оцінок своїх колег за певним критерієм. Представлене сукупністю певних позначень із прізвищами або присвоєними номерами кожного члена групи і лініями, які відображають вибори.

Характер – сукупність стійких психологічних рис, що визначають лінію поведінки людини, її ставлення до справи, інших людей і до себе.

Харизма – влада, побудована не на логіці чи силі традицій, а на особистих якостях (здібностях) лідера.

РОЗДІЛ 6. ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Віктимологія: навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкіна. Харків: Право, 2017. 308 с.
2. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / за заг.ред. М. Коваля. Львів, 2023. 307 с.
3. Голіна В.В., Головкін Б.М., Валуйська М.Ю. Віктимологія: навчальний посібник. Київ: видавництво «Право», 2017. 308 с.
4. Калязіна Т.В. Психологічні умови попередження проявів віктимності в інтелектуально обдарованих підлітків: 19.00.07 – дис. ... к.психол.н. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2019.
5. Кердивар В.В., Христенко В.Є. Синдром жертви у внутрішньо переміщених осіб із зони локального воєнного конфлікту. Харків, 2021. 143 с.
6. Кримінологія: підручник / за заг.ред. В.В. Чернея ; за наук. ред. О.М. Джужі. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
7. Кришталь А.О. Психологія віктимної поведінки: курс лекцій. Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗУ, 2023. 122 с.
8. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: підручник. Київ: видавництво «Либідь», 2019. 520 с.
9. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2021. 54 с.
10. Примуш В.М. Загальна соціологія: навч. посібник. Київ: Професіонал, 2004. 590 с.
11. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 5. 35 с.
12. Сапольські Р. Біологія поведінки. Причини доброго і поганого в нас. Львів: видавництво «Наш формат», 2022. 672 с.
13. Фомич М.В. Психологія діяльності в особливих умовах: навч.посіб. Черкаси: видавець Третяков О.М., 2021. 120 с.
14. Франкл, В.Е. Людина в пошуках справжнього сенсу. Психолог у концтаборі. Київ: КСД, 2022, 160 с.
15. Чайковська О. Психологія конфліктності молодших підлітків, схильних до девіантної поведінки: монографія. Київ: КНТ, 2019. 166 с.

Додаткова література:

1. Богатирьов А. І. Антикриміногенний вплив на злочинність серед засуджених в місцях несвободи: монографія. Херсон: «Гельветика», 2019. 420 с.
2. Богатирьов І.Г. Кримінологія: навч. посіб. Київ: Дакор. 2016. 140 с.
3. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки. Київ: МАУП, 2006. 92 с.

4. Вакуліч Т.М. Психологія віктимної поведінки. Київ: Наук. світ, 2009. 152 с.
5. Вплив соціально-економічних процесів на злочинність в Україні та у світі (за офіційними матеріалами ООН, Всесвітнього банку, статистичного органу Євросоюзу (Eurostat), Державної служби статистики України): аналітичний огляд. Київ: ДНДІ МВС України, 2018. 26 с.
6. Говорун Т.В. Гендерна психологія. Київ: Либідь, 2003.
7. Джужа А. О. Віктимологічні засади запобігання злочинам в Україні: теорія та практика: монографія. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. 416 с.
8. Джужа О. М. Запобігання злочинам, пов'язаним із сексуальним насильством: монографія. Київ: Атіка, 2009. 240 с.
9. Кримінологічна віктимологія: посібник / за заг. ред. О.М. Джужі. Київ: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2006. 416 с.
10. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : навчальний посібник. Харків: Право, 2014. 513 с.
11. Кримінологія : навчальний посібник. Київ: Знання, 2012. 565 с.
12. Кришталь М.А. Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників пожежно-рятувальних підрозділів МНС України: навчальний посібник. Черкаси: АПБ імені Героїв Чорнобиля, 2011. 226 с.
13. Максимова Н.Ю. Психологія адиктивної поведінки : навч. посібник. Київ: Київський у-нт, 2002. 308 с.
14. Попередження, виявлення і подолання випадків насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми : тренінговий курс / за заг. ред. О.В. Безпалько, Т.В. Журавель. Київ: ТОВ «К.І.С.», 2010. 167 с.
15. Туляков В.О. Вчення про жертву злочину: соціально-правові основи: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Одеса, 2001. 37 с.
16. Христук О.Л. Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник. – Львів: ЛьвДУВС, 2014. 192 с
17. Amir M. Victim Precipitation Forcible Rape. *The J. of Criminal Law, Criminology a Police science*. 1967. V. 58, 4. P. 493–502.
18. Gasser P. *Victimologic*. Chur, 1965. C. 127.
19. Hentig H. Remarks on the interaction of Perpetrator and victim. *The Journal of criminal law and criminology*. 1941. Vol. 31.

Інформаційні ресурси:

1. Перша психологічна допомога // Комісія УГКЦ у справах душпастирства охорони здоров'я [електронний ресурс]. – Львів : Друкарські куншти, 2015. – 184 с. – Режим доступу : http://persha_psychologichna_dopomoga_2015_online.pdf

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок оформлення титульного аркуша реферату

Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ З ВІКТИМНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

Реферат

Підготував:

студент 17-С

факультету цивільного захисту

Назар Коваленко

Перевірив:

доцент кафедри СГД, к.пед.н., доц.

Аліна КРИШТАЛЬ

Черкаси – 2024

Додаток Б

Перелік технічних вимог до оформлення наукової статті

- 1) Розрізняти тире (–) дефіс (-);
- 2) НЕ ВЖИВАТИ дефісів між числами (8-9), а лише тире (8–9);
- 3) НЕ ВЖИВАТИ в тексті подвійних чи потрійних пропусків між словами;
- 4) в україно- чи російськомовному тексті слід вживатися тільки парні лапки «та», а в іншомовному тексті – непарні: " і " (або “ і ”);
- 5) ініціали авторів у тексті мають подаватися перед прізвищем, а в бібліографічному описі – після прізвища;
- 6) ініціали мають відділятися від прізвища нерозривним пропуском (одночасне натискання клавіш CTRL+SHIFT+Пропуск);
- 7) відступ першого рядка (абзацу) має встановлюватися на початку роботи з текстом [наприклад, за допомогою двигунця (▼)] на верхній (горизонтальній) лінійці. Використання клавіші **Tab** для встановлення відступу першого рядка НЕПРИПУСТИМО!
- 8) Вирівнювання «по центру» заголовків та окремих слів має робитися БЕЗ абзацного відступу рядка;
- 9) усі списки в тексті (нумеровані і марковані) мають формуватися з відступом першого рядка і тільки так;
- 10) для маркування списків НЕ ВЖИВАТИ дефіс (-) або «кружечки» (•), лише тире «–»;
- 11) елементи у *Ключових словах* і в *Keywords* мають відділятися один від одного крапкою з комою (;), а НЕ КОМОЮ (,);
- 12) між абзацами НЕ ВЖИВАТИ додаткових інтервалів (на вкладці **Абзац у Відступи та інтервали** мають бути відсутні будь-які відмітки біля **Інтервал перед** та **Інтервал після**);
- 13) список бібліографічних посилань слід формувати НЕ В АЛФАВІТНОМУ ПОРЯДКУ, а в порядку згадування джерел у тексті;
- 14) при оформленні References українські і російські назви джерел слід перекладати англійською, а НЕ ВДАВАТИСЯ до їх транслітерації;
- 15) список бібліографічних посилань має формуватися лише з тих позицій, на які є посилання у тексті; загалом він має складатися НЕ МЕНШЕ НІЖ із 10 найменувань;
- 16) у списку бібліографічних посилань НЕ МАЮТЬ вказуватися навчальні посібники і підручники (за виключенням методичних статей оглядового чи компаративного характеру).

17) в описі джерел зі списку бібліографічних посилань дотримуватися виключно норм бібліографічного стандарту **ДСТУ 8302:2015**, зразки застосування якого обласні бібліотеки викладають на власних сайтах;

18) опис джерел у References має відповідати нормам бібліографічного стандарту **APA** (American Psychological Association), візуалізовані приклади застосування якого можна знайти у презентації (<https://www.slideshare.net/naukmalibrary/ss-70260091>).

19) в анотації для опису основних положень статті використовувати шаблонні речення «Проаналізовано ...», «Досліджено ...», «Схарактеризовано ...», «Виокремлено ...», «Обґрунтовано ...», «Доведено ...» тощо;

20) структура авторського резюме (Abstract або Summary) має містити: Introduction, Purpose, Methods, Results, Originality, Conclusion;

21) не використовувати переклад, зроблений за допомогою сервісу Google Translate.